

ЛЕКЦІЯ 4. «СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ»

План:

- 1) Проблеми й недоліки профілактичної роботи соціальних служб на сучасному етапі;
- 2) Особливості профілактики негативних явищ у практичній діяльності працівників соціальних служб;
- 3) Взаємодія соціальних служб з питань профілактики з організаціями-партнерами;
- 4) Соціально-профілактична робота в системі практичної діяльності соціальних служб;
- 5) Участь волонтерів у профілактичній діяльності.

Література:

- 1) Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2009. 208 с.
- 2) Лохвицька Л.В. Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи: 2-ге вид., оновл. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 232 с.

Проблеми й недоліки профілактичної роботи соціальних служб на сучасному етапі

Всі ефективні про-грами профілактики, спрямовані на зміну небезпечної поведінки, мають загальні риси. У таких програмах присутня хоча б частина наступних характеристик:

- визначено конкретну цільову групу за такими параметрами, як стать, вік, сексуальна орієнтація, етнічні/культурні характеристики, характер ризикованої поведінки, соціальне оточення, умови життя;
- обрано цільову групу, поведінка якої найбільш ризикована;
- обрано групу, якій приділяється недостатньо уваги;
- цільовій групі дають можливість змінювати свою поведінку поступово, крок за кроком;
- цільовій групі надаються матеріальні ресурси для зміни поведінки (презервативи, стерильні шприци) та інші послуги за бажанням (консультації, лікування ПСШ, лікування наркоманії, обстеження на ВІЛ);
- у плануванні і проведенні всіх заходів активно беруть участь самі представники цільової групи, інформаційні матеріали сформульовані тією мовою, якою вони спілкуються один з одним;
- організовано взаємну підтримку членів цільової групи;
- позитивні зміни поведінки й участь у програмі заохочуються (у тому числі й матеріально);
- мобілізуються духовні (у тому числі релігійні) прагнення членів цільової групи, їхній творчий потенціал (програми "12 кроків", театр, артистичні майстерні);
- приймаються заходи до зміни середовища, у якому живуть представники цільової групи: фізичної (переїзд на нове місце) чи соціальної (нове чи "перевиховане" оточення).

Риси малоефективних програм профілактики

Розраховані на “населення в цілому” чи на великі і неоднорідні групи населення (наприклад, молодь)

Містять неконкретні, неоднозначні чи непридатні в реальному житті заклики

Розглядають цільову групу як “об’єкт впливу”, а не як свідому силу, від якої залежить успіх програми

Складені і проводяться людьми “з боку”, мало знайомими з конкретними умовами життя даної цільової групи

Засновані на почутті страху чи сорому, використовують репресивні заходи

Використовують переважно однобічний дидактичний підхід (лекції, розповсюдження інформації)

Особливості профілактики негативних явищ у практичній діяльності працівників соціальних служб

Соціальному працівнику необхідно знати існуючі методи профілактичної роботи, уміти ефективно використовувати накопичений досвід для вирішення практичних завдань, а також знати ряд принципово важливих моментів:

- 1) Негативні тенденції, як правило, мають перш за все соціально-економічний характер. Тому їх продуктивне вирішення припускає облік і реорганізацію усього комплексу чинників силами фахівців різних професій. Соціальному працівнику необхідно виділити ті аспекти проблеми, які відповідають його компетенції. Грамотна постановка завдання, концентрація зусиль для вибору відповідних засобів — необхідна умова успішності діяльності соціального працівника. Як правило, будь-яка велика соціальна проблема носить комплексний характер, а значить, при пошуку методів її вирішення необхідно виділити ключові моменти для проведення власне соціальної роботи.
- 2) Формулювання конкретних цілей профілактичної роботи може вестися тільки на основі обліку специфіки конкретної ситуації. Важко налагодити роботу з клієнтом при вирішенні, наприклад, його матеріальних проблем, не знаючи рівень його доходів, або займатися профілактикою асоціальної поведінки, не знаючи її видів і причин виникнення. Це означає, що при постановці мети соціальної роботи з оптимізації соціального стану індивіда повинен бути чітко визначений об'єкт (тип стану) і предмет (вид професійної діяльності) спрямованості дії.

3) Підбір адекватних засобів для оптимізації соціального стану (самопочуття) клієнта може вестися тільки на основі ретельно конкретизованої мети роботи. Соціальний працівник повинен враховувати рівень, масштабність, тимчасові рамки, призначення, форми і характеристики дії для здійснення управлінської діяльності. Як і відносно діагностики, тут не існує “універсальних” профілактичних засобів, що дозволяють одним і тим же способом ліквідувати несприятливі наслідки негативних станів у всьому різноманітті ситуацій.

4) Найважливішим моментом в діяльності соціального працівника є визначення ефективності заходів. Це важливо, в першу чергу тому, що соціальний працівник (як і медик, психолог, педагог) повинен оцінювати свою діяльність відповідно до головного принципу “Допомагай людям і не нашкодь”.

Взаємодія соціальних служб з питань профілактики з організаціями-партнерами

Найчастіше з питань профілактики центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді співпрацюють з такими організаціями та структурами:

- управліннями та відділами обласних, районних державних адміністрацій та міськвиконкомів у справах сім'ї та молоді, фізкультури і спорту, освіти, культури;
- внутрішньої політики, службою у справах неповнолітніх;
- управліннями юстиції;
- кримінальною міліцією в справах неповнолітніх;
- навчальними закладами;
- народними судами;
- органами прокуратури;
- управліннями Державного департаменту з питань виконання покарань;
- виховно-трудовами колоніями для неповнолітніх, центрами здоров'я;
- центрами статевого виховання;
- регіональними товариствами Червоного Хреста;
- центрами репродуктивного здоров'я дітей і підлітків;
- центрами профілактики ВІЛ- інфекції та лікування хворих на СНІД;
- асоціаціями допомоги людям, що страждають від алкоголізму та наркоманії;
- регіональними наркологічних та шкірно-венерологічних диспансерами, центрами медико-психологічної допомоги сім'ї;
- регіональними асоціаціями планування сім'ї;
- громадськими фондами "Благодійність" та "Згода", молодіжними громадськими організаціями.

Взаємовідносини з більшістю партнерів закріплені угодами з розподілом обов'язків і відповідальності сторін, а також скоординовані спільними планами діяльності.

Здійснюється реалізація спільних міжнародних програм, зокрема з Міжнародним Фондом ООН, Представництвом ЮНІСЕФ в Україні. Основним завданням міжнародної співпраці є вивчення та використання кращого іноземного досвіду соціальної роботи, який може бути адаптований до умов сучасного стану українського суспільства - навчання спеціалістів, розробка спільних проектів, організація та проведення заходів з реалізації соціальних програм.

Соціально-профілактична робота в системі практичної діяльності соц. служб

Система соціально-профілактичної роботи представлена різними видами соціальної роботи:

- соціально-педагогічна профілактика;
- соціально-психологічна допомога;
- соціальна адаптація та реабілітація.

З *соціально-педагогічної профілактики* при проведенні профілактичної роботи перевага надається масовим формам. Кожний четвертий масовий захід спрямований на профілактику негативних явищ у молодіжному середовищі.

Системою соціальних і профілактичних служб реалізується ряд заходів, які вже стали традиційними: проведення днів, тижнів, місячників, присвячених боротьбі з наркоманією, СНІД, злочинністю; різноманітні фестивалі, естафети молодіжних організацій, конкурси. Систематично проводяться заходи, що поширюють інформацію та популяризують положення національних та міжнародних законодавчих актів із забезпечення прав людини та з питань правової освіти.

Надання *соціально-психологічної допомоги* здійснюється, переважно, через систему: стаціонарні та виїзні консультативні пункти, служби соціальної, юридичної, медико-психологічної допомоги, "Телефони Довіри", анонімного обстеження, постійно діючі лекторії правових та медичних знань, морально-етичного виховання, молодіжні інформаційно-просвітницькі центри, громадські приймальні, вечірні дівочі та юнацькі гімназії, школи здорового способу життя тощо.

Соціально - адаптаційне та реабілітаційне спрямування діяльності залишається проблематичним, оскільки повноваження соціальних працівників є недостатніми для вирішення питань, що виникають при роботі з алкоголето наркозалежними, ВІЛ-інфікованими, хворими на СНІД, засудженими підлітками та молоддю.

Надання *соціально-психологічної допомоги* здійснюється, переважно, через систему: стаціонарні та виїзні консультативні пункти, служби соціальної, юридичної, медико-психологічної допомоги, "Телефони Довіри", анонімного обстеження, постійно діючі лекторії правових та медичних знань, морально-етичного виховання, молодіжні інформаційно-просвітницькі центри, громадські приймальні, вечірні дівочі та юнацькі гімназії, школи здорового способу життя тощо.

Соціально - адаптаційне та реабілітаційне спрямування діяльності залишається проблематичним, оскільки повноваження соціальних працівників є недостатніми для вирішення питань, що виникають при роботі з алкоголе- та наркозалежними, ВІЛ-інфікованими, хворими на СНІД, засудженими підлітками та молоддю.

- **Національна "гаряча лінія"** з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми і гендерної дискримінації 0-800-500-335 (зі стаціонарного) або 116-123, 15-47 (з мобільного) (цілодобово, безкоштовно, анонімно та конфіденційно) для отримання консультацій юриста або психолога, а також інформації щодо закладів, до яких ви можете звернутися по допомогу за місцем проживання.
- **Національна дитяча "гаряча лінія"**: 0-800-500-225, працює пн-пт з 12:00-16:00
- **"Гаряча лінія" «Якщо ображають дитину»** Дніпропетровський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: (056) 370-48-19; пн-пт з 9.00 до 18.00
- **Цілодобова гаряча лінія психологічної підтримки учасників АТО і членів їхніх сімей:** 0-800-505-085
- **Всеукраїнський телефон довіри:** 0-800-501-701 цілодобово;
- **"Гаряча лінія" юридичної клініки «Істина»:** 0-800-501-444; м. Дніпро, просп. Гагаріна, буд. 26; пн, вт, чт з 14.30 до 17.00
- **"Гаряча лінія" Національної поліції в Україні:** 0-800-500-202; щоденно з 8.00 до 20.00
- **Загальнонаціональна гаряча лінія з питань ВІЛ/СНІД:** 0-800-500-45; цілодобово

Участь волонтерів у профілактичній діяльності

При реалізації соціальних програм мережею центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді залучаються волонтери та добровільні помічники. Це - студенти педагогічних та медичних вузів, педагоги, психологи, медики, фахівці правоохоронних органів, члени громадських об'єднань, лідери благодійних християнських організацій, представники мальтійської служби допомоги тощо.

Волонтери активно беруть участь у проведенні масових заходів, місячників боротьби з наркоманією та СНІД, правопорушеннями і злочинністю, акціях "Діти вулиці" тощо. Під час зазначених заходів добровільні помічники роздають рекламно-інформаційну продукцію, проводять розважальні програми.

Для проведення соціальної роботи волонтери проходять курси навчання, що здійснюються у різноманітних формах. Майже в усіх центрах працюють школи волонтерів.